fronte al becero revisionismo che dilaga per tutta Europa. Da parte nostra, non possiamo che consigliare al pubblico catalano la lettura di questo libro, rappresentazione, priva di ogni retorica, del dolore e del Male dell'uomo.

Francesco Ardolino

Eugenio MONTALE, *Xènia,* Barcelona: Edicions 62, 1995; trad. de Jordi Cornudella, pròleg de Raffaele Pinto.

Xenia d'Eugenio Montale - *Xènia* en el nou volum de la col·lecció «L'escorpí. Poesia Universal del Segle XX», (com de costum, una elegant edició bilingüe): «28 petits poemes on s'oculta el major esforç d'intel·ligència i la més intensa vibració de poesia que Montale ha sabut produir», en paraules de R. Pinto, autor de la modèlica introducció que s'hi inclou. Un nou element, en definitiva *(ocasió* s'estaria temptat de dir) en el continu fluctuar del tracte entre els mons culturals italià i català —un vaivé de proximitats i llunyanies; gairebé una germanor *de lonh,* sobretot pel que fa a l'actitud de la cultura catalana en referència amb la italiana: una presència intangible però persistent en l'horitzó cultural, intermitentment resolta de manera tangible— Montale hi exemplifica, en aquest sentit, un flux bidireccional (bastaria la límpida cristal·linitat de la traducció del «Cant Espiritual» per sostenir-ho). En la versió de Cornudella tenim disponible de manera òptima la completa sèrie d'epigrames en català, segons l'edició del 1971 de *Satura* —és a dir, sense la modificació de lloc del poema I,12 que apareix a l'edició crítica de *L'opera in versi* (1981).

La significació d'aquesta novetat editorial, que coincideix gairebé amb el centenari montalià i el seguit d'activitats que ha generat, és múltiple. Principalment perquè presenta una mostra singular de l'obra de Montale: allò que en concepte i execució constitueix gairebé un compendi de la seva poètica, *concentrat* del procés de sintonia constant del poeta i els seus modes expressius amb l'horitzó històric i existencial propi —en la descripció proposada per Pinto, que cal admirar pel doble resultat que obté: el d'un assaig lúcid i ple d'interès (on el lector troba discriminades les línies de càrrega principals de la poesia de Montale) que és alhora convit i orientació a la lectura, que satisfà a més un equilibri de registre més excepció que norma. La lectura es veu sens dubte afavorida amb propostes de ruta d'aquesta qualitat— més si troba espai més enllà d'àmbits acadèmics, com és d'esperar tenint en compte les característiques d'aquesta poesia, per a la qual, s'ha fet notar, els riscos de malentès són notables: com deia Contini, més que no trobar-se dins dels confins de la poesia, es mou en els seus límits (en el *llindar,* si pensem a Rella). L'eix de l'absència esdevé a *Xenia* el motiu conductor d'aquesta tensió del límit —límit que és també moral i vital: la certesa única de la manca de certeses, del buit del temps, del no-res com a presència (d'on aquell lliscar clar cap a una religiositat de contorns vagues però d'intensa vibració). L'experiència s'articula així en un compost d'alternances, que fon l'aparent a-poeticitat del quotidià que l'expressa amb la projecció de la seva essència íntimament poètica; la incomunicabilitat i la unicitat humanes amb la seva qualitat transcendent. La munió de petits indicis de vida diària es transforma aquí en vehicle sobri d'aquest viure en el límit poètic —al capdavall, essències del «correlat objectiu» (ni que calgui afegir-hi *impropi* com s'ha dit), transversal en tota la seva obra: «fe en les coses», tal com descriu Rella la instància salvífica que contenen. L'objecte quotidià hi emergeix així com amarat de *l'eter-*

VISIT…

nità d'istante amb què el llamp de *La bufera* sorprèn les coses. En aquest sentit, *l'estil còmic* de ressò dantesc de què parla Pinto s'hi podria mostrar en una articulació figural que en certa manera desvela la seva càrrega ontològica, històric i alhora etern, al referent quotidià d'absència. Perquè la dimensió exclusiva, o potser personalitzada fins a l'extrem, d'aquest espai de la memòria fet de quotidianeïtat, d'aquesta estètica fragmentària, és solipsisme només en aparença: com qui diu per *simpatia,* en la *vibració* poètica, es fa transcendent («Solo il divino è totale nel sorso e nella briciola» dirà a «Rebecca», en el mateix *Satura).* Dimensió on se situa l'aparició d'elements que encarnen misterioses epifanies: aquí la presència de la mosca (més enllà de *l'ocasió* que el fa *senhal* de la dona); en altres llocs, de l'àngel, dels ocells, dels animals en general —al capdavant de tots ells, en qualsevol cas, l'anguila, l'enigma de viure manifestat en un món de fang i terra cremada (anguila esmunyedissa com la veritat, dirà a *Altri versi,* autèntica *xifra* de tota la poètica montaliana en el deliciós estudi de F. Zambon).

Deixant apart el pròleg, un altre aspecte que cal destacar en aquesta nota és la traducció. No és una tasca senzilla, no cal negar-ho, traduir aquest món poètic —sense esmentar el perill, vista la tonalitat de l'original i la proximitat lingüística en els registres en què es mou, que la traducció sembli una transposició. Dels *Xenia,* Comadira n'havia ofert un parell de versions en la seva *Antologia de la Poesia Italiana,* mesurades com les de Cornudella, matisadament divergents en sospesar l'esmunyedissa aspror musical de Montale, correctes en tot cas davant de l'enganyosa immediatesa amb què la contenció extrema de l'original els desafia. Traduir és una tasca delicada, com delicat és valorar-la pel plus de subjectivitat que s'hi mou. Les inevitables i diversament resoltes divergències musicals tenen en tot cas l'ajut del text acarat. El to sobri i auster, la cadència transcendent del petit detall, del fragment, s'hi veuen ben sostinguts. En alguns casos, sembla, s'arrodoneix l'efecte amb solucions afegides: el diminutiu («hotelet» a [I,3]) o es troba amb encert 1'expressió de la tonalitat canviant un «chi osa» per un «qui gosaria» [I,7], o utilitzant un gir idiomàtic «Ves quin descobriment» per «Bella scoperta» [II,7]. I això només per donar mostres del to reeïxit de l'obra, al qual jo només exposaria els meus dubtes en comptats casos, com és ara la traducció de «zimbello» en un neutre «esquer» [I,5] o la d'un problemàtic «stenta» en «maldestra» [I,8] (i en un ordre molt més de matisació, el de «ben poco» en «al mínim» a [I,9] o un «Anche così» en «Així i tot» potser massa acolorit a [II,5]).

Eduard Vilella